

KÁDÁR GYULA

A LUDOVIKA AKADÉMIA

Csigó László felvétele és reprodukció

„Cél: a legfogékonyabb korban levő ifjak jellemének irányítása . . . olyan értelemben, hogy azok hazájukat forrón szerető . . . vallásos . . . megbízható és alárendeltjeikről gondoskodó tisztekké váljanak, gondolkodásmódjukat a lovagias felfogás jellemezze.”

„A rendszer alappillére: a revizionizmus és antibolsevizmus. A Ludovikán is ehhez igazodtak.”

(K. Gy.)

2hh

A Ludovika Akadémia neve a ma köztudatában ellenszenves. Növendékei fegyveresen vettek részt a Tanácsköztársaság megdöntésére irányuló, 1919. június 24-i ellenforradalmi puccskísérletben. Sokan — nem alaptalanul — a Horthy-rendszer katonai ideológiája fellegvárának tekintik, az intézmény rovására írják, hogy a Horthy-hadsereg számos tisztje nem állott vezetőhöz méltó erkölcsi magaslaton, és sokak viselkedése, tevékenysége — különösen a második világháborúban — jogos kritikát, nem egy esetben megvetést, elítélést váltott ki.

1931 és 1939 között szolgáltam a Ludovikán, többek között harcászattant tanítottam mint vezérkari tiszt. Tehát belülről láttam a dolgokat. Mindig szerettem foglalkozni a fiatalokkal, és bár sok kedves emlékem fűződik ezekhez az évekhez, melyek arra csábíthatnának, hogy pozitív irányú elfogultsággal beszéljek a Ludovikáról, igyekszem objektív lenni. Ezt az objektivitást követeli meg az igazsághoz való hűség, és segíti a történelmi távlat. De éppen az objektivitás követeli meg az árnyalt, nem általánosító véleményt is.

A tájékoztatlanok a volt tényleges tiszteket egy kalap alá veszik, és kivétel nélkül ludovikásoknak hiszik,

holott ebben a hadseregben a tényleges tisztikar összlétszámát tekintve kevés volt a valóban Ludovikát végzett és teljes ludovikai nevelést kapott tiszt. Bőven voltak — különösen az idősebbek és már vezető állásokban levők —, akik német tanítási nyelvű k.u.k. akadémiát, hadapródiskolát, esetleg honvéd hadapródiskolát végeztek, voltak ténylegesíteti tartalékosok vagy, bár a Ludovikán, de rövid idő alatt, „gyorstalpalón” kiképzettek. Ezért nem szabad általánosítani és minden rosszat felülletesen egy nagy múltú, az adott korszak szelleméhez igazodó intézménynek tulajdonítani. Már csak azért sem szabad, mert az életúton jólrosszul helytálló magatartása nem könyvelhető el teljesen annak az intézménynek az érdeméül vagy hibájául, amelyik szárnyra bocsátotta őket, hiszen az iskolák elvégzése után az egyéniséget tovább formálja a környezet, a változó történelmi helyzet.

A Ludovika Akadémia zajos szellemi és politikai csaták eredményeként jött létre. Múltja a magyar függetlenségi mozgalmakhoz kötődik.

1715-ben iktatták törvénybe Magyarországban az állandó hadsereg megalakítását, egyidejűleg továbbra is fenntartva a nemesi felkelés formáját. Ez az állandó hadsereg mint a

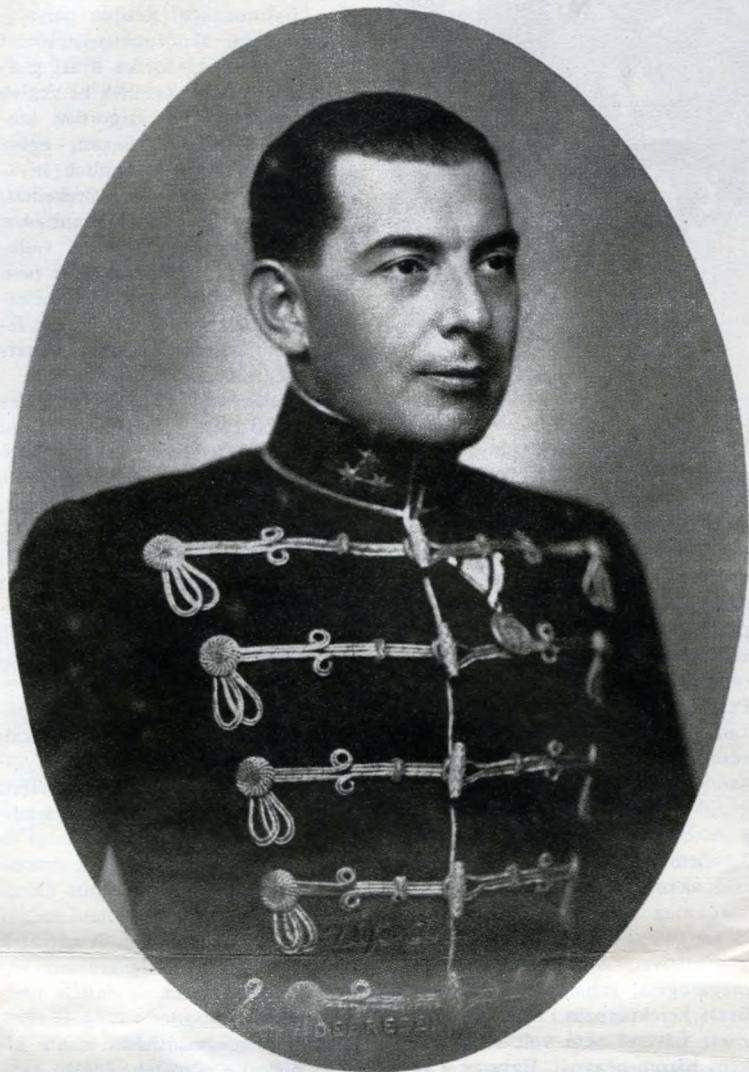
trón és a Habsburg birodalom támasza minden volt, csak magyar nem. Legénységét jobbágyok, kötéllal fogott katonák alkották, akiket Magyarországon kívül kiképzett külföldi tisztek vezettek, közöttük elvétve volt magyar, az is alacsony beosztásban. A hadsereg fenntartásához Magyarország jelentős összegekkel járult hozzá, de nem volt beleszólása a hadseregnek sem szervezésébe, sem szellemébe. Több ízben fölvetették ugyan a magyar tisztképzés szükségességét, a bécsi udvar azonban mindig mereven elutasította a gondolatot. (Wallenstein már 1624-ben megalapította az első katonai tisztképző intézetet Csehországban, Mária Terézia 1752-ben a Wiener Neustadt-i katonai akadémiát.)

Nálunk is egyre követelőbben lépett fel az igény: legyenek magyar származású tisztek is az armádiában, olyanok, akiket Magyarországon képeznek ki. Hosszas huzavona után 1808-ban a vármegegyés és egyes magyar notabilitások anyagi felajánlásával sikerült végre megnyerni a trón hozzájárulását, és az 1808. október 29-i rendi országgyűlés már „hálálkodó felirattal” fordult az uralkodóhoz, megköszönve az engedélyt és azt hogy a létesítendő katonai aka-

démia részére a Váci Theresianum épületét ajándékozta, és elfogadta, hogy az intézet Ludoviceá-nak nevezessék a császárné iránti hódolatból.

Úgy látszott tehát, hogy végre megvalósul a magyar tisztképzés. A terv szép álm maradt. A kamarilla és a legfelső hadvezetés a legkülönbözőbb indokokkal elgáncsolta az intézet felállítását, nem akarták, hogy „rebellis elem” jusson be a tisztikarba. A váci épületet eladták, helyette megengedték a Ludovika felépítését Pesten, az Orczy-adományból származó telken. Az épület csak 1836-ban készült el. Ám, hiába állt már az épület, hiába sürgette József nádor az intézet megnyitását, azt továbbra is elutasították. Csak 1848-ban nyílt meg a „Magyar Katonai Főtanoda” Mészáros Lázár hadügyminiszter kezdeményezésére, meglepően szakszerű és részletes szervezési és tantervi rendelkezésekkel. A szabadságharcral együtt azonban a magyar tisztképzés ügye is elbukott.

1849 után a Ludovika épületét különböző katonai beszállásolásokra, katonai kórházak stb. használták fel. (1852-ben a főépület udvarán végeztek ki két hazafit: Jubel Károlyt és Noszlopi Gáspárt.)

Kádár Gyula 1931-ben

Az 1867-es kiegyezés után megalakult a „magyar királyi honvédség”. Ez a honvédség elvileg csak Magyarország védelmét látta el, az ország határán túl csak a képviselőház hozzájárulásával lehetett alkalmazni a k.u.k. hadsereg kiegészítő részeként. Gyalogságból és lovasságból állott (csak 1912-ben kapott tüzérséget), tehát tulajdonképpen csonka volt, nem tartozott bele a „hadsereg” fogalmába.

Rendkívül nehezek voltak a kezdeti idők. Nem volt a honvédségnek megfelelő tisztikara. Ami volt, összetételében túlságosan vegyes ahhoz, hogy egységes szellemet lehetett volna teremteni. Jöttek tiszték a k.u.k. hadseregből, ismét beléptek a hadseregbe volt 1848/49-es honvédtisztek, a tisztikar túlnyomó részét azonban a legénységi állományból emelték ki. Akik a rövid átképzés után megbizonyították rátermettségüket, elnyerték a tiszti rangot. Jellemző, hogy a magyar nemesek – az arisztokratákról nem is beszélve – nem jelentkeztek a honvéd tisztikarba. A honvédtisztek között csak elvétve akadt nemesi, főnemesi származású, s ha igen, többnyire elszegényedett családok sarja. A honvédség nem volt „előkelő”. Intézményesen is lenéztek. Pl. a hon-

védtsitzet előre volt köteles tisztelni a hasonló rendfokozatú k.u.k. tisztnek, igen lassú volt az előrelépés stb. Előkelőségeink gyermekei a k.u.k. hadseregbe törekedtek, ott is inkább a lovassághoz.

1872-ben nyitotta meg kapuit a Ludovika. 1883-ig többféle formával kísérleteztek, a tanfolyamok azonban még nem voltak egyenértékűek a rendszeres tisztképzéssel, elmaradtak a k.u.k. akadémiáktól, sőt a hadapródiskoláktól is.

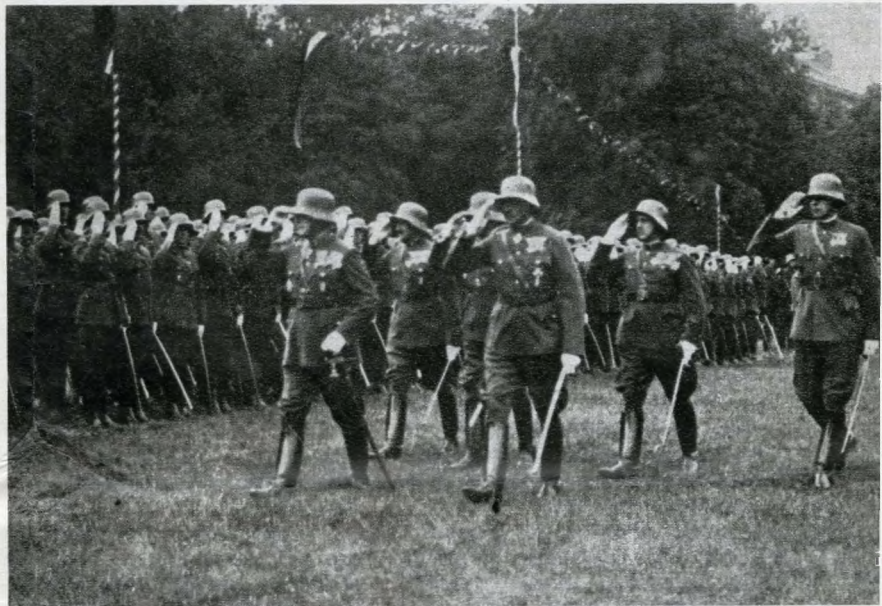
Megannyi Béccsel való harc után, az 1883. évi XXXIV. törvénycikk alapján megindult a Ludovikán a tervszerű honvédtisztképzés, egyelőre hadapródiskola jelleggel. Vagyis: 14–16 éves önként jelentkezők 4 évi tanulmányi idő után hadapród-tiszt-helyettesi (zászlós) ranggal kerültek a csapathoz. Itt végzett Stromfeld Aurél is, 1896-ban.

1898-ban új kiképzési rendet vezettek be nyolc középiskolát (érettségi nem volt kötelező) vagy honvéd főreáliskolát végzettségük számára. Három év volt a tanulmányi idő. Az akadémia szervezési és tanügyi felépítése azonos volt a Wiener Neustadt-i k.u.k. akadémiával. A végzett hallgatók hadnagyként kerültek a honvédséghez. Az első, valóban teljes értékű tanulmányokat folytatott tisz-

A Ludovika épülete 1845-ben. R. Alt kőrajza

A tiszttavatás

tek tehát 1901-től jelennek meg a csapatoknál. Az akadémikusok származása vegyes. Bár a korszak liberális, inkább a középosztálynak, főleg annak kevésbé vagyonos rétegének fiai kerültek felvételre. Ekkor a középiskola elvégzéséhez olyan anyagi erőfeszítés kellett, hogy a munkás- és parasztszármazásúak számba se jöhettek. Bár ezt semmiféle rendelet nem rögzítette, a Ludovika egész fennállása alatt ez maradt a helyzet. Iparosok, kereskedők, altisztek gyermekei azonban megtalálhatók az akadémikusok közt.

Maga az intézet, benne a tanárok és hallgatók szelleme igazodott a dualizmust jellemző kettősséghez: egyfelől rendületlen hűség a „magyar királyhoz” (a csákon viselt felirat: „királyért és hazáért”), másrészt a magyar függetlenség kivívásáért dúló közjogi harcokkal való egyetértés. A korszakhoz viszonyítva tehát a szellem határozottan magyar volt (ez persze sokféleképpen nyilvánult meg, és sokféleképpen értelmezhető), eltért a közös hadsereg katonaiskoláinak a szellemétől, ahol a császári házhoz való hűség mellett az összmonarchia mindenképpen felett álló érdekeinek a védelmezésére neveltek. A Ludovikán a katonai tantárgyak voltak előtérben, az általános művel-

ség növelésére kevés gondot fordítottak. Mai értelemben vett politikai nevelés nem folyt, természetesen nem esett szó a haladó mozgalmakról, a munkásokról és az agrárkérdésről sem, vagyis mellőzték a kor legégetőbb problémáit, mondván: a katona minden politikuma a Szolgálati Szabályzat. Mondanom sem kell, e mögött a „politikamentesség” mögött nagyon megfontolt politikai tendencia húzódott meg.

1914-ig folyt így zavartalanul a tisztképzés. Évenként 40–50 gyalogostiszt (Kevés! 28 honvéd gyalogezred volt ezidőben!) és 10–14 huszártiszt került ki innen a csapatokhoz.

1914-ben kitört a világháború. A honvédtisztek tudták vagy legalábbis érezték, hogy a háború nem a magyar érdekekért folyik, de az eskü, a zászlóhoz való hűség, a kötelességteljesítés, na meg a virtus, az esztelen háborús hangulat arra ösztönözte őket, hogy becsülettel helytálljanak. A Ludovika kápolnájának folyosóján 339 egykori ludovikás neve volt márványtáblába vésvé, akik életüket áldozták a háborúban. A rokkantokról nincsenek számszerű adatok. Körülbelül 400-an kaptak az átlagosnál magasabb kitüntetéseket. Ez a szám akkor árul el sokat, ha tudjuk, hogy a

k.u.k. ezredeknél sokkal bőkezűbben osztották a kitüntetések, mint a honvédségnél.

Az 1918-as polgári forradalom kitörésekor a Ludovikának semmi szerepe sem volt. Az 1919. március 21-e után megalakult Vörös Hadseregbe azonban már testületileg jelentkeztek: egy gyalogzászlóaljjal és egy úteggel akartak részt venni a harcokban. Jelentkezésük nem politikai megfontoláson alapult, inkább nacionalista érzelmeknek tudható be. Jelentkezésüket nem fogadták el, az akadémikusok szétszóródtak. Sokan közülük egyénileg léptek be a Vörös Hadseregbe, ahol különböző katonai beosztásokat kaptak.

Stromfeld Aurél kezdeményezésére 1919. június 12-én önkéntes jelentkezés alapján visszatérhettek a ludovikások az akadémiaira, hogy ott a Vörös Hadsereg által szervezett parancsnoki kiképzésben részesüljenek. Létszámuk 218 fő volt. Június 24-én délelőtt az akadémia ideiglenes parancsnokát: Bartha László őrnagyot a Hadügyi Népbiztosságra hívták, ahol Lemberkovics százados és Haubrich városparancsnok segéd-tisztje úgy tájékoztatta, hogy Haubrich irányításával Budapesten általános ellenforradalom lesz, melyben részt vesznek a dunai monitorok, a Vilmos laktanya tüzérei, támogatják őket a város polgárai, az iparosok, sőt a vasasok is. A ludovikások feladata a József telefonközpont és a Ráday utcai autógarázs elfoglalása, az ellenforradalmárok felfegyverzése. Bartha beleegyezett a vállalkozásba, néhány tisztjével együtt az összehívott ludovikásoknak egyszerűen elrendelte a fegyveres részvételt. Az akadémikusoknak nem volt előzetesen semmiféle tudomásuk az ellenforradalmi készülődésről. Viszont tény, hogy a nacionalista beszédek hatására, származásuktól is befolyásolva, teljesítették a parancsot. Az ellenforradalmi akciót leverték, az abban részt vett akadémikusokat internálták.

A Tanácsköztársaság bukása után, 1919. október 1-én kezdte meg működését a Horthy-rendszer Ludovikája. Módosult a tanterv, a tanulmányi időt négy évben határozták meg, de erre csak 1922-ben tértek át. A jelentkezők számára kötelező volt az érettség. A nevelés elvei így hangzottak: „Cél: a legfőbb konyabb korban levő ifjak jellemének irányítása és megszilárdítása, olyan értelemben, hogy azok hazájukat forrón szerető, a nemzeti hagyományokhoz ragaszkodó, vallásos, kötelességtudó, a legválságosabb időkben is megbízható és alárendeltjeikről gondoskodó tisztökké váljanak, gondolkodásmódjukat a lovagias fel-fogás jellemezze.”

A korszak ellenforradalmi volt, annak minden ismert velejárójával. A ludovikások ebben a légkörben éltek mint a rendszer kiválasztottjai. Az ellenforradalom alappillére: a revizionizmus és az antibolsevizmus volt. A Ludovikán is ehhez igazodtak. A leendő tiszték gondolkodásába szinte belepréselték a revízió szükségességét, és ez az agitáció mely nyomot hagyott a kor szellemétől magukat függetleníteni nem tudó

Indulás a nyári gyakorlatra

fiatalokban. A háborús célkitűzéseket „nemzeti háborúnak” könyvelték el, és ezzel érték el megtevesztő céljukat. A háborús uszítás nem távolabbi országok — 1941-ig a Szovjetuniót is beleértve —, hanem kizárólag szomszédaink ellen folyt, még tragikusabbá téve ezzel éppen a magyarság sorsát Közép-Európában.

Az antibolsevista nevelést ugyancsak a korszak uralgó szólamai jellemezték. A kommunizmus lényegét, ideológiáját nem ismertették, mert maguk a tanárok sem ismerték a marxista—leninista elméletet, így a Szovjetunió, 1917 és a Magyar Tanácsköztársaság mocskolására szorítottak. Persze, az antibolsevista szólamokat a hallgatók nem csupán az Akadémián hallgatták. Ez volt az akkori magyar közélet hallható hangja. Az egyetemeken, főiskolákon sem volt ez másként, sőt, a bajtársi egyesületekben talán még erőteljesebb volt az uszítás. Viszont tény, hogy a ludovikások semmiféle atrocitásban, korabeli kilengésben nem vettek részt.

Az évek során egyre kapósabb lett a tisztí pályá. Ennek többek közt anyagi okai is voltak. Az értelmiségi pályák tömve voltak, a fiatalok az állatalansággal néztek szembe. Nem csoda, hogy tömegesen jelentkeztek felvételre a Ludovikára. Az Akadémián államköltséges, alapítványi és fizetéses helyek voltak. Államköltséges helyre elsősorban tiszték, hadiárva, állami hivatalnokok és értelmiségi pályán működő szülők gyermekei pályázhattak. Az alapítványi helyekre az alapítvány fölött rendelkező (megye, város, magán-személy) bárkit javaslatba hozhatott. Fizetéses helyre megkötés nélkül lehetett jelentkezni, ezt azonban csak nagyon gazdag emberek teheték meg; évenként két-három ilyen felvételiző akadt.

A pályázók mindegyike alapos orvosi vizsgálat után sportvizsgát tett a Ludovikán, ahol ügyessége mellett a megjelenését is elbírálták. Ezután terjesztette föl az Akadémia parancsnoka a honvédelmi miniszternek azoknak a névsorát, akiket alkalmasnak, illetve alkalmatlannak talál a további vizsgára. Javaslatait részletesen megindokolta. A honvédelmi miniszter ennek alapján hívta be a pá-

lyázókat elméleti vizsgára, kétszer annyit, mint amennyi hely volt. A követelmények szigorúak voltak az elméleti vizsgán, mely több napig tartott (matematika, fizika, magyar nyelv és irodalom, történelem, földrajz, pszichológiai teszvizsgálat képezte az alapját). A vizsgák végén, az eredmények alapján összeállították a rangsort, és döntöttek a felvétélről. Persze, a kormányzótól kezdve sokan ajánlották, kérték egyesek felvételét, a személyes közbenjárások özöne érkezett az akadémiaira. Ezek közül a kormányzó, a miniszterek és a vezérkari főnök protekcióját vette figyelembe a felvételi bizottság, de csak akkor, ha a protezsált nem bukkott meg valamilyen tárgyából, és eleget tudott tenni a sportvizsga követelményeinek is. (Futás, távol- és magasugrás, rohampálya, szertorna, úzás, kerékpározás.) Ilyen kikényszerített felvételt nem volt több évenként három-négyénél. Egyszer a kormányzó által pártfogolt földbirtokos fiának írásbelijében hemzsegték a helyesírási hibák. Megbuktatták, felvételre nem került. A kormányzó felelősségre vonta a Ludovika parancsnokát, aki átnyújtotta a dolgozatot. A kormányzó annak megtekintése után megdicsérte a parancsnokot.

Nincs alapja annak az elterjedt nézetnek, hogy csak protekcióval lehetett bejutni a Ludovikára, és az sem felel meg a valóságnak, hogy ott csak gazdag, előkelő családok fiai voltak. Ezzel szemben tény, hogy a ludovikások zömmel vagyontalan, a középosztályhoz tartozó családokból származtak. Arisztokraták inkább Gömbös Gyula hadügyminisztersége és miniszterelnöksége idején jöttek, s a lovassághoz jelentkeztek. Számuk nem volt nagy. Viszont az is igaz, hogy munkás- és parasztszármazású akadémikus nem volt a Ludovikán. A honvéd főreálisoktól legalább jó eredménnyel végeztek minden szelekció nélkül kerültek felvételre.

A Ludovika tanárai kiválóan minősített, önként jelentkezett csapatvezérek voltak, egyes tantárgyakhoz vezérkari tiszték. Általában négy-hat évenként cserélték őket. Jó katonák voltak, de — beleértve az akadémia parancsnokait is — semmiféle pedagógiai képzettségük nem volt.

A Ludovikán nagy volt a fegyelem.

Az erkölcsi botlást azonnali elbocsátással büntették. Nem kivételeztek. A Ludovikára felvettek — a honvéd főreálisok kivételével — először a csapatoknál töltötték le újoncidejüket, közkonaként kezdve pályájukat, majd ún. akadémikus-jelöltként részt vettek a Ludovika nyári gyakorlatán, s azután kerültek be végleg a Ludovikára, ahol szigorúan szabályozott napirend alapján, egész napi elfoglaltsággal készültek hivatásukra. A nevelés arra törekedett, hogy kötelességtudó, a parancsokat feltétlenül teljesítő tisztökké váljanak. Léhaságot, pökhendiséget nem tűrtek meg. Nem neveltek kíméletlenségre, más társadalmi rétegek lenézésére. A kormányzóhoz feltétlen hűséget kívántak.

Az általános műveltség fejlesztésére is nagyobb gondot fordítottak, mint a múltban. Jól működött az önképzőkör hadtudományi, műszaki, repülő, irodalmi, képzőművészeti, zene, ének, fenyképész, német, francia, angol, olasz nyelvi, gyors- és gépirői szakosztályokkal. Kiváló eredményeket ért el a sportkör a sport minden ágában (hadd említsem meg mégis az öttusásokat, a vízilabdázókat, úszókat, birkózókat, céllövőket). Számos országos hírű, olimpiai és Európa-bajnok nevelt itt kitűnő sportolókat.

És mégis, mindezek ellenére egyoldalúnak mondhatjuk a nevelést. Hiányzott a korszak politikai áramlatainak, a társadalmi, gazdasági és szellemi élet forrongásainak hozzáértő ismertetése. A fasizmus előretérésével itt is lehetett hallani szélsőjobboldali kijelentéseket. A németek kezdeti hadisikerei ellenére sem lett úrrá az Akadémián valamiféle „német-imádat”, viszont a magyar revizionizmus megvalósítását szinte kivétel nélkül a németek oldalán képzelték el.

Az Akadémiát polgári politikusok — Gömbös kivételével — soha nem látogatták. Sőt maga a kormányzó és a magas katonai méltóságok is legfeljebb néhány ünnepélyen és a tisztavatáson voltak jelen. Így az Akadémia vezetése jóformán felügyelet nélkül maradt, megbízták a parancsnok irányításában.

1939-től ismét gyorsított kiképzésre tértek át. 1944-ben, a német megszállás után, az Akadémia zavartalanul működött. Később a bombázások miatt fegyvernemként más-más vidékre helyezték a hallgatókat. A Ludovika Akadémia semmiféle ellenállási mozgalomban nem vett részt, nem is számolt vele senki, október 15-én sem. Ekkori parancsnoka, Sáska Elemér, Szálasi híve volt, nyilas. 1944 végén és 1945 elején a Ludovika Nyugatra települt ki, és a háború végén feloszlott.

A régi katonatemetéseken a koporsó elföldelése után „Le-fűjni” kürtjelet adott a kürtös. Lekerültek a gyászszalagok, és a zenekar friss indulóba kezdett, jelezve, az élet megy tovább. Az ellenforradalmi rendszer és vele a Ludovika koporsója fölött is elhangzott a „Le-fűjni”, és megindult az új élet. Kíváncsi, hassa át a mai tisztképző intézeteket az ország építésének és védelmének magas szellem.